

Джерела нестабільності міждержавних відносин. Початок ревізії повоєнних угод. Пакт Бріана- Келлога.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

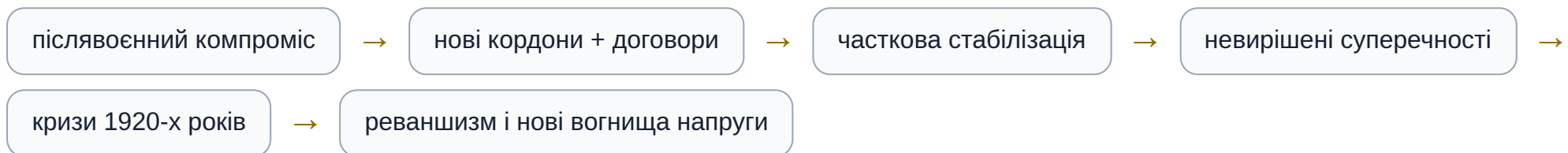
Що потрібно зрозуміти на уроці

Головна думка. Версальсько-Вашингтонська система стабілізувала світ лише частково. Вона закріпила нові державні кордони, створила Лігу Націй і проголосила нові принципи міжнародного права, але не усунула суперечності між великими державами, породила проблему репарацій, національних меншин, мандатних територій і залишила поза системою Німеччину та радянську Росію.

- визначати сильні й слабкі сторони Версальсько-Вашингтонської системи;
- пояснювати причини суперництва США, Великої Британії та Японії на Далекому Сході;
- характеризувати Генуезьку конференцію та Рапалльський договір;
- пояснювати причини Рурської кризи й зміст планів Дауеса та Юнга;
- оцінювати значення Локарнських угод і пакту Бріана–Келлога.

1. Версальсько-Вашингтонська система: здобутки й суперечності

Здобутки	Суперечності
Закладено основу післявоєнних міжнародних відносин.	Договори не усунули причин суперництва між великими державами, а лише зафіксували нову розстановку сил.
Проголошено право народів на самовизначення.	Кордони нових держав часто не збігалися з етнічним розселенням; виникли великі національні меншини.
Створено Лігу Націй.	США не вступили до Ліги; Німеччина та радянська Росія спочатку опинилися поза новою системою.
Частина народів Європи здобула незалежність.	Версальські умови сприяли почуттю приниження й реваншизму в Німеччині.
У Вашингтоні обмежили частину морських озброєнь і підтвердили формальний суверенітет Китаю.	Суперництво США і Японії в Китаї та Тихому океані не зникло; поступки були тимчасовими.

2. Мандатна система і проблема національних меншин

Замість прямого оголошення частини колишніх німецьких колоній і володінь Османської імперії колоніями-переможців була запроваджена **мандатна система** Ліги Націй. Формально це мало бути тимчасове управління, але фактично значні території перейшли під контроль Британії, Франції та інших держав.

Країна-мандатарій	Приклади територій із джерела
Велика Британія	Ірак, Палестина, Німецька Східна Африка, частина Того.
Франція	Сирія, Ліван, Камерун.

У Європі нові кордони утворили великі національні меншини: угорці опинилися в Румунії, Словаччині та Югославії; німці — в Польщі й Чехословаччині; українці та білоруси — у Польщі. Це створювало взаємні територіальні претензії й тривалу напруженість.

3. Вашингтонська конференція 1921–1922 рр.

Після війни центр суперництва частково перемістився до Далекого Сходу й Тихого океану. США прагнули обмежити морську перевагу Великої Британії та посилення Японії в Китаї. Вашингтонська конференція відбулася 12 листопада 1921 — 6 лютого 1922 р. Провідна роль належала США.

Угода	Учасники / зміст
Договір чотирьох держав	США, Велика Британія, Франція, Японія. Взаємні гарантії тихоокеанських володінь; англо-японський союз припиняв дію.
Договір п'яти держав	США, Велика Британія, Японія, Франція, Італія. Обмеження морських озброєнь; співвідношення тоннажу лінійних кораблів та авіаносців 5 : 5 : 3 : 1,75 : 1,75.
Договір дев'яти держав	США, Велика Британія, Франція, Японія, Італія, Бельгія, Нідерланди, Португалія, Китай. Проголошення суверенітету й територіальної цілісності Китаю, принцип «відкритих дверей» і «рівних можливостей».

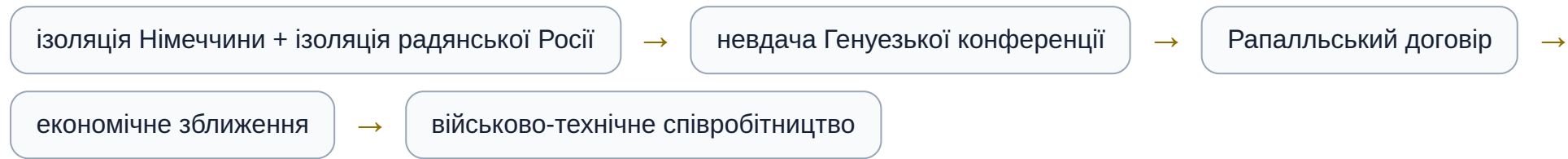
Карта-орієнтир «Тихий океан і Китай»: знайди США, Японію, Китай, Шаньдун, Маньчжурію, Тихий океан. Саме тут перетиналися інтереси США та Японії, а Вашингтонські угоди лише тимчасово врівноважили їх.

Примітка про дату. Детальний текст підручника й довідник подають підписання Договору чотирьох держав як **13 грудня 1921 р.**; у підсумковій таблиці підручника на с. 47 надруковано «13 листопада». У цьому уроці використано дату з детального викладу та другого прикріпленого джерела — 13 грудня 1921 р.

4. Генуезька конференція і Рапалло

10 квітня — 19 травня 1922 р. в Генуї відбулася міжнародна конференція з економічних і фінансових питань. Центральним стало «російське питання». Західні держави вимагали від радянської Росії визнати старі борги, компенсувати націоналізовану власність і змінити правила зовнішньої торгівлі. Радянська делегація вимагала компенсації за інтервенцію, кредитів та економічної допомоги. Компромісу не досягли.

На тлі невдачі переговорів **16 квітня 1922 р.** РРФСР і Німеччина в Рапалло уклали окремий договір: відновили дипломатичні відносини, взаємно відмовилися від претензій і налагодили торговельно-економічні зв'язки. Надалі розвивалося й військово-технічне співробітництво, яке дозволяло Німеччині частково обходити версальські обмеження.

Генуезька конференція

v4itel, 27.11.2011

Знайти на YouTube за назвою з підручника • Посилання, надруковане в підручнику

У прикріпленому підручнику наведено назву відео та посилання на Google Drive, але немає прямого YouTube-URL. Тому YouTube-посилання веде на пошук за точною назвою з джерела.

5. Репарації, Рурська криза, план Дауеса і план Юнга

Визначений для Німеччини обсяг репарацій виявився дуже важким для її економіки. У січні 1923 р., коли Німеччина не виконала чергові зобов'язання, Франція та Бельгія окупували Рур — головний район важкої промисловості й вуглевидобутку. Це ще більше поглибило економічну кризу в Німеччині.

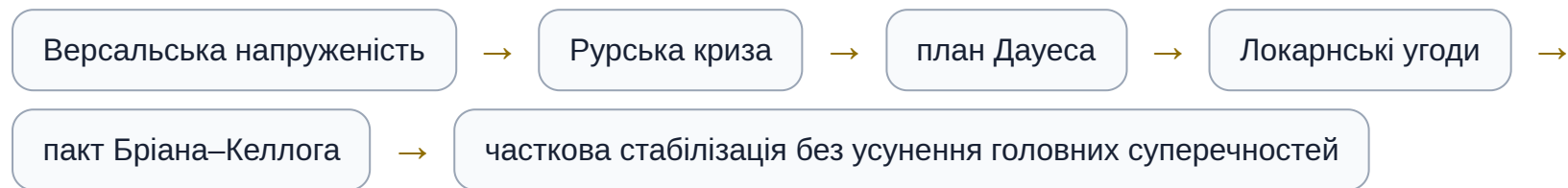
Етап	Зміст
Рурська криза, 1923	Франція й Бельгія окупували Рур; Велика Британія та США не підтримали посилення Франції.
План Дауеса, 1924	Передбачав відновлення німецької економіки як умову регулярних репарацій; Німеччина отримувала американський кредит, відкривалися можливості для іноземних інвестицій.
План Юнга, 1929	Зменшував щорічні платежі, розтягував виплати на тривалий період і скасовував основні форми зовнішнього фінансового контролю над Німеччиною.

Карта-орієнтир: знайди Рурський промисловий район на заході Німеччини, неподалік Франції, Бельгії та Нідерландів. Контроль над цим районом означав вплив на вугілля й важку промисловість Німеччини.

6. Від конфлікту до часткової стабілізації: Локарно і пакт Бріана–Келлога

У жовтні 1925 р. Локарнська конференція спробувала знизити німецько-французьку напруженість. Рейнський гарантійний пакт підтвердив недоторканність кордонів між Німеччиною, Францією та Бельгією; Велика Британія й Італія виступили гарантами. Водночас такі гарантії **не поширювалися** на кордони Німеччини з Польщею і Чехословаччиною — тобто проблема східних кордонів залишилася.

27 серпня 1928 р. у Парижі був підписаний пакт Бріана–Келлога. Його учасники проголошували відмову від війни як знаряддя національної політики та обіцяли вирішувати конфлікти мирними засобами. Згодом до пакту приєдналися 69 держав. Проте механізму примусу до виконання цієї обіцянки було недостатньо.

7. Опорні дати

12.11.1921–06.02.1922

Вашингтонська конференція.

13.12.1921

Договір чотирьох держав.

06.02.1922

Договори п'яти та дев'яти держав.

10.04–19.05.1922

Генуезька конференція.

16.04.1922

Рапальський договір між РРФСР і Німеччиною.

січень 1923

Початок Рурської кризи.

1924

Прийняття плану Дауеса.

05–16.10.1925

Локарнська конференція.

27.08.1928

Пакт Бріана–Келлога.

1929

План Юнга.

8. Словник термінів

Версальсько-Вашингтонська система Система міжнародних договорів і домовленостей, що визначала післявоєнні відносини після Першої світової війни.

Мандатні території Колишні колонії Німеччини та частина володінь Османської імперії, передані Лігою Націй під управління держав-переможниць.

Сепаратний договір Договір, укладений державою окремо від союзників або без їхньої згоди.

Реваншизм Прагнення переглянути наслідки поразки й повернути втрачені позиції, території або вплив.

Репарації Матеріальне відшкодування збитків, завданих війною.

Пакт Міжнародний договір політичного змісту.

Колективна безпека Принцип, за якого держави спільно протидіють загрозам миру й агресії.

Підсумок уроку

У 1920-х роках міжнародні відносини коливалися між конфліктом і компромісом. Вашингтонські угоди, Рапалло, план Дауеса, Локарно та пакт Бріана–Келлога по-різному намагалися пристосувати післявоєнний порядок до нових реалій. Однак система залишала нерозв'язаними ключові суперечності — німецький реваншизм, національні проблеми, колоніальні й мандатні питання, суперництво в Китаї та Тихому океані.